

Majtényi György

HÁTSÓ UDVAR

Mindent újra kell kezdeni. Én Budapesten születtem, a világ fővárosában, gyerekkoromban, amikor este besötétedett, Budapest fényárban úszó város volt, jobban ki volt világítva éjszaka, mint manapság. A hegyek fényárban úsztak, és Pest mondén, bohém város volt, avval együtt, hogy nyomortelepei voltak, de ha az ember végigment a belvároson, a körút, a Nagymező utca tele volt szórakozóhelyekkel: az Arizona, a Moulin Rouge meg a Sang Hai, micsoda pazar emberek meg táncosnők voltak ott! Lassan eltűnt Budapest. Életemben nem jártam a Bácskában, de végül ott kászálódtam le a vonatról.

Mátételke–Óalmáson kötöttünk ki, többen mondták, hogy menjen maga a Somogyiékhoz, ő itt a legtekintélyesebb ember, a bandagazda. A tornácon asztal, körötte néhány szék és a házigazda, ez a Somogyi, akinek a keresztnévére már nem is emlékszem, két méter magas, óriási medve alakú ember; ott ült, és két szovjet katonával valamilyen szláv nyelven társalgott, mint később megtudtam, ez a Somogyi beszélt szerbül is, ugyanúgy, ahogy magyarul. Én először dühös voltam, mert azt hittem, hogy a szovjet katonák ott élőködnek, de csak jól tartotta őket, jóízűen viccelődött a házigazda. Kérdezte, mi járatban vagyok, na lássuk akkor, pesti komám, miket hozott!, megnézegette szép sorjában, mi van a hátizsákban. Pesti komám, mit kér ezekért?, tíz kiló szalonát. Ő nyolcat kínált érte, mondom, annyiért nem, csak tízért adom, azt hittem, alkudni kell, de ő csak kötötte az ebet a karóhoz, ami nem jelenti, hogy keferágó lett volna, hanem olyan ember, aki megszokta, hogy amit kimond, az szentírás. Ha ő valamire azt mondja, hogy annyi, az annyi, így aztán nem is tudtunk üzletet kötni.

Attól még maradhat, pesti komám, ha nem sürgős visszamenni Pestre, várja meg itt a disznóölést, és legyen a vendégünk! Ez a várakozás aztán pontosan öt hétig tartott, öt héten keresztül voltam a vendége. Őnekik annyi enni-innivalójuk volt, hogy úgy mondjam, fuldokoltak a bőségben, a vendégnek meg mit kell nyújtani?, ételt, italt meg vetett ágyat; ez neki mind megvolt, szerette a jókedvet, és a pesti történetek is igen-csak érdekelték őt. Pihenjen s beszéljen csak, pesti komám, majd Pesten ráér strapálni magát! Aztán eljött a szent nap, a disznóölés napja, amit érdemes az ínyesmester szakácskönyvében is elolvasni, mert körülbelül úgy zajlott le, ahogyan az a nagykönyvben, az ínyesmester szakácskönyvében meg vagyon írva. Láttam, ahogy ledarálják a kövér húst, a tüdőt, a májat, és fűszeres, véres masszává gyúrnák, nem bírtam a nyálcsorgató tétlenséget, esedeztem, hogy nekem is már valami feladatot adjanak. Jól van, pesti komám, ha maga annyit akadékoskodik itten, akkor süsse ki a tőpörtyűt! Én sütés közben azt a jó ropogós tőpörtyűt eszegettem is, egyszer csak meglátja a házigazda, irgalmatlanul elborította a düh. Ilyen szégyent az én házamnál, az nem embernek való! Főlkapta a nagy tepsit, és nagy mozdulattal kiöntötte az udvarra, jöttek is rá a baromfik, libák, kacsák, azok falták föl a tőpörtyűt. Tudomásul vettem, hogy nem embernek való, de azért, mondom óvatosan, Pesten az ilyesmi sok embert mentene meg az éhhaláltól.

Másnap rosszkedvűen készülődtem, mert a nagy nap számomra a búcsúzás idejét is jelentette, ugyan tovább milyen címen maradhattam volna. Még mindig a hátizsák-

komban volt az áru, amit Pestről hoztam, eszem ágában sem volt visszavinni: Somogyi uram, a szíves vendéglátásért akár magának is adnám. Én azt nem fogadhatom el, viszont nyolc kiló szalonnát továbbra is megadok érte. Öt hétig annyit ettem-ittam náluk, amennyit csak akartam, az nem számított, de ez igen. Somogyi úr, mondom erre nagylelkűen, odaadom én azt nyolcért is. Volt nálam valami szatyorféle, abba belerakta a szalonnát, amit pontosan kimért, hogy ne adj' isten egy dekával se legyen több. Én meg odaadtam, amit hoztam. Hát akkor viszont üres maradt a hátizsák!, na azok a pestiek tényleg megeszik a töpörtyűt?, ide azzal a hátizsákkal, ha ti ilyen hitvány belűek vagytok!

Mikor visszajöttem Bácsalmásról, természetesen megint igyekezni kellett, mert a nyolc kiló szalonna, amit hoztam, meg a hátizsák töpörtyű, gyorssegély a pestieknek, az ugye nem tartott örökké. Ezúttal nem a Bácskába mentem, hanem Szabolcs megyébe, Mátészalkától nem tudom, hány kilométerre leszálltam a vonatról, az utcán minden szembejövőnek köszöntem, hogy jó napot kívánok, jó napot kívánok. Annyit azért tudtam, hogy Pesten kívül ebben az országban mindenkinek előre kell köszönni, akárhol legyen is az ember. Mentem faluról falura, köszöngettem, de sehol nem álltak velem szóba, nem voltak hajlandók velem cserélni. Nem tudom már, hány faluban jártam, nagyot kopott a lábam, mire Szamossályiba érkeztem. Láttam a parasztasszonyokat, amint nagy sült kenyereket vesznek ki a kemencéből, éhes voltam, erősen csorgott a nyálam, de az istennek sem adtak volna belőle, és szállást sem kaptam sehol. Megkérdeztem már az egyik embert, árulja el, hogy miért. Ő megmondta nekem az őszinteséget. Maga csak egy helyen boldogulhat itt, a cigánysoron, menjen a cigánysorra, azok befogadják magát, máshol maga nem próbálkozhat! A faluban nincsenek kommentisták, nálunk a cigányok a kommentisták!

Régóta kommunista voltam, és nem olyan régen párttag is, kabátomon a magyar kommunista párt jelvényét viseltem. A házban, ahol Pesten laktunk, a háztulajdonosnak, Weiss bácsinak volt két lánya, bár ők nagytőkések voltak, egyikük a kommunista pártnak igencsak harcos oszlopa volt, takarította a 61-es körzet párthelyiségeit, nem fizetésért, hanem elvtársi lelkesedésből, pusztá kézzel a WC-t is. Ő agitált engem, hogy lépjek már be, neked nálunk, kommunisták között a helyed, 1945. augusztus 25-én léptem be a Magyar Kommunista Pártba, meggyőződésből.

Szamossályin elmentem a cigánysorra, földbe vájt putrikban éltek itt a cigányok, a falujuk jóformán a falun kívül volt, a falu túlsó szélén is túl. Tavasz volt, jó kellemes idő, kint álltak, nézelődve a putrik előtt. Ahogy megláttak, örömrivalgásban törtek ki, mindjárt körbefogtak, többtucatnyian körém sereglettek, öregek, gyerekek, húzkodták a kabátomat, hogy honnan jött az úr, az elvtárs honnan gyűtt? Mondtam nekik, hogy Pestről gyűttem, pesti elvtárs, akkor maga most a mi vendégünk lesz. Hát, mondom, ha így alakult, úgy legyen. Fene éhes voltam már. Megállapodtak, hogy sorba mindenkinek a vendége leszek, mindennap más család vendége. Én már nem emlékszem rá, hány putri sorakozott egymás mögött, de vagy húsz-harminc, kinézett nagyjából már megint pár heti vendégeskedés. A cigányok óriási lángosokat készítettek, melyeket szilvalekvárral kentek meg. Friss illatú, édes, házi lekvárral, sokat adtak belőle, derekasán falatozhattam. Kosárfonók voltak, és reggelenként, amikor elindultak, mindig valahova sást szedni mentek, velük én is. Volt köztük egy nagyon öreg ember, akiről azt mondták, hogy százéves, és hogy ő a vajda, és hogy már tavaly is százéves volt, meg tavalyelőtt is, fene tudja, már mióta százéves. Gyönyörű meséket mesélt este ez a vajda, kiültek köréje a putrikból, őbelőle meg csak úgy ömlött a mese, a cigánymesék

egyébként általában rettenetesekek, szóval nem valami gusztusos meséik vannak. Egy napon aztán elhunyt a vajda, és a cigányok mindannyian körém gyülekeztek, hogy na, pesti elvtárs, akkor te leszel a mi vajdánk. Meg akartak engem választani, de hát én akkor csak húszéves voltam, és meg is rettentem a feladat nagyságától, mondom, én nem lehetek vajda, még ha testvérek vagyunk is, mert én nem vagyok cigány. Biztosítottak, hogy nem baj, mert nagy dumájú vagyok, másrészt meg mondom, nem tudom, a vajdának mi a kötelessége, mi a tennivalója. Hát elsősorban a vajdának az a feladata, hogy a hatóság előtt, a megyénél meg a járásnál meg a falu lakossága előtt minket képviseljen, harcoljon az érdekeinkért, ez a fő feladata, másik nagy feladata, hogy minden cigányasszonynak, akinek nincs férje, a vajda kell hogy teljesítse a férji kötelezettségeket. Én végignéztem azokon, akik ott két sorban ültek, sok pipázó cigány öregasszony, hosszú pipákkal pipáztak, és foghíjas vén banyák is ültek ott pipákkal, és hát ennek sincs férje, meg annak sincs ura, de ha maga lesz a vajda, akkor ők el lesznek látva. Megrémültem, és otthagytam őket, mert nem mertem a vajdaságot vállalni, s tovább sem mertem náluk maradni, mert azt már a vendégjoggal való visszaélésnek gondoltam.

Bennem a váci bőripari iskolában már tizenöt-tizenhat éves korom körül kialakult egy szocialista világnézet, anélkül, hogy én a marxizmusról hallottam vagy olvastam volna. Csak magamban ábrándoztam, hogy milyen jó lenne, ha az egész emberiség egy nagy család lenne, ha mindig praktikusán cselekednének és gondolkodnának az emberek, s egymás javára dolgozna az egész emberiség. Egy automatikusan működő közösségi társadalom volt az én magánelképzelésem. Amikor megkaptam a szerszám-pénzt, és segédlevéllel Pestre kerültem, az első utam a szakszervezetbe vezetett, ahol kiközvetítettek az első munkahelyemre, ott kérdezte a szakszervezeti bizalmi, tudod-e, mi az a marxizmus? Mikor elmondta, a kezébe csaptam, hogy szervusz, elvtársam, mert nekem önkéntelenül is ilyen elképzeléseim voltak. Minden szabadidőmet a szakszervezetben töltöttem, művelődtem, olvastam, ott nagyon jó könyvtár volt, és ha azóta méltánytalanul elfelejtették is annak a régi szervezett munkásságnak a kulturális törekvéseit és tényleges kultúráját, attól az még akkor létezett. Volt szavalókórus, tagja voltam, énekkar, tagja voltam, könyvtárnak tagja voltam, minden francnak tagja voltam, s minden létező előadáson részt vettem vagy mint hallgató, vagy mint szereplő. Ez a régi szervezettmunkás-műveltség a Horthy-rendszerben még jobban virágzott, a kommunista önkényuralom aztán szép lassan fölszámolta a munkásmozgalmi szervezeteket és hagyományokat, képviselőinek egy részét börtönbe dugta, kivégezte, az valószínűleg meg, hogy a forradalom fölfalta saját gyermekeit, mindenkit szépen sorra.

Otthon egy darabig vittük még apánk zöldséges standját, de olyan marha infláció volt, hogy nem tudtunk belőle megélni. Jelentkeztem a Szabad Népnél lapkihordónak, az egy hajnali munka volt, csak azért csináltam, hogy legyen fix munkahelyem, munkaviszonyom. Az első havi fizetéssel kimentem a piacra, a kofaasszony megkérdezte, fiatal ember, mit adhatok?, mondom, ennyi pénzem van, adjon érte, amit gondol. Kaptam öt krumplit egyhavi fizetésért, igaz ugyan, hogy nem egész napos munka volt, amit végeztem. Hogy valamivel előrébb kecmeregjek, 1946. augusztus 20-án aztán jelentkeztem villamoskalauznak, de a munka itt sem elégített ki teljesen, nem kötöttek le a jegyek, sem a bérletek; én mindig is szerettem elméletileg kiagyalni dolgokat. Történész akartam lenni, és húszéves koromban már megvolt az én saját elképzelésem, hogy meg fogom írni a nagy világtörténelmet, mivel azt hittem, hogy azt még soha senki sem írta meg, mármint az igazit. Na de hát ez az enyém laikus elképzelés volt, és naiv, mint amilyen én voltam akkor.

Jelentkeztem szakérettségire, három héttel később kerültem az osztályba, mint a többiek, ez lett a tragédiám elindítója valószínűleg. Mire én odakerültem, már megalakult az osztályháromszög. Megvolt a pártbizalmi, a DISZ-bizalmi, és volt még egy harmadik funkcionárius is: Fehér, Kovács I., Kiss. A pártbizalmi az addigi legjobb tanuló fiú volt, aljas egy ember. Engem mindig gyanakodva méregettek, mert nekem megvolt az a rossz tulajdonságom, hogy ha a tanár kérdezett valamit, én egyből jelentkeztem, és ez nagy hiba volt. Ez a háromszög mindent elkövetett az én lejáratomra, próbálták elérni, hogy ne köszönjenek nekem, fogadtak velem száz forintban, hogy nincs bátorságom női ruhában végigutazni a hatos villamoson. Hát, mondom, miért ne, de mi értelme van ennek? Ha végigutazol női ruhában, kapsz száz forintot! Az igen nagy pénz volt akkoriban. Ők adták nekem a ruhát, felvettem, és teljesítettem a fogadást, örültem a pénznek, nem tudtam, hogy vele együtt a kirúgatómat is elnyertem. Egyszer csak közölték, hogy fegyelmi tárgyalásom lesz. Senki nem árulta el, hogy mi a fegyelmi ok, miért indítottak ellenem eljárást, majd a tárgyaláson megtudod! Azzal vádoltak, hogy homoszexuális vagyok, többen láttak engem női ruhában a hatoson. A lányokat nem engedték be a fegyelmi tárgyalásra, mert a lányok nagy része mellettem akart tanúskodni, az egyik azt akarta vallani, hogy a szeretőm volt. Azon a tárgyaláson jóformán szóhoz sem engedtek jutni, közmegevetés tárgya lettem.

Én nem vagyok meleg. Ma már különféle melegklubok vannak, és a Trafóban most is volt háromnapos melegfesztivál. Ha meleg lennék, akkor most nyíltan tagja lehetnék valamelyiknek. De nem vagyok az, és sosem voltam. Amikor kirúgtak a szakérettségről, akkor jártam az SZTK-ba, és érdeklődtem, hogyan lehetne ezt bizonyítani, végül megkaptam egy orvos címét, elmentem hozzá, és előadtam a problémámat. Ő feltett nekem egy csomó kérdést, amikre válaszoltam, nagyon meg volt lepődve a válaszaimon. Körülbelül két hónapon keresztül jártam hozzá, hetente egy alkalommal rendelésre, és bizonyos vizsgálatokat is végzett rajtam. Két hónap múlva azt mondta, már nem tud többet engem vizsgálni, meggyőződése, hogy nem vagyok homoszexuális. Mondom, doktor úr hajlandó volna ezt nekem írásba is adni? Igen, a lehetőségekhez képest tud erről papírt adni. És kiállított egy igazolást, hogy nevezett ettől eddig járt hozzám vizsgálatokra, melyek alapján kijelenthetem, hogy nevezetten homoszexuális tünetek ki nem mutathatók. Tehát nem azt, hogy nem homoszexuális, mert az orvosilag nem bizonyítható. Örültem ennek a papírnak, és elvittem a Művelődésügyi Minisztériumba ahhoz az előadó elvtárshoz, akihez a szakérettségisek ügyei tartoztak. Odaadtam neki az igazolásomat, ő elolvasta, majd elsüllyesztette a fiókjában, nem is láttam többé, akkor még nem volt fénymásoló gép. Nem adta vissza, azt mondta, hogy majd csatolják az anyagomhoz, mondom, de hiszen engem éppen ezen az alapon távolítottak el a szakérettségről, ez a papír meg bizonyíthatja, hogy nem vagyok homoszexuális, őt nem érdekelte igazán: magát azért távolítottuk el a szakérettségről, mert erre kaptunk utasítást.

Jelentkeztem különböző munkahelyekre, de kirúgott ember csak segédmunkásnak mehetett. Nem vettek fel sehova, mert mindenhova jött utánam a káderlap, hogy a szakérettségről kirúgták, tehát ellenség. Ha valakit valahonnan kirúgtak, az megbélyegzett ember lett, ellenség. Mindegy, hogy engem nem politikai okokból rúgtak ki. A szocializmusban egyféle hatalmi tényező létezett, ha valaki annak a kegyéből kiesett, nem valami másik kosárba esett, hanem gyors zuhanásba kezdett. Utcasprő lettem a Köztisztasági Vállalatnál. Pár nap múlva hívatott a káderes, feltett néhány ideológiai kérdést a Kommunista kiáltványról meg erről meg arról. Mindegyikre körültekintő

gondossággal válaszoltam. Nagyon meg volt elégedve a válaszokkal, majd közölte, elvtárs, magának nincs jövője a vállalatnál, mert aki 1949-ben ilyen tudással úttisztítói munkakörbe jelentkezik, annak minden bizonnyal vaj van a fején. Annak pedig, akinek vaj van a fején, mi jövője lehet népköztársaságunkban egy állami vállalatnál?

Most legalább tudtam, hogy jó lesz mindig résen lenni. Beosztottak az alapszervezeti titkár mellé tanulónak. Nekem életemben nagyon sokfajta munkám volt szerencsétlenségemre, de a legnehezebben ezt tanultam meg. Nagyon rendes ember volt az alapszervi párttitkár, még azt is megengedte, hogy négyszemkőzt tegezzem. Egy hónapig tartott a tanulóidő, azután elváltunk, de megmondta ő is, hogy nincs jövőm a vállalatnál. Félttem, mert akit az utcasóprók közül is kirúgnak egy szocialista társadalomban, azt már nem veszik fel sehova sem, azután már csak az éhhalál jön. Tehát nagyon vigyáznom kellett magamra, és sokat spekuláltam azon, hogyan tudnám megszilárdítani a státusomat, mert még a legalacsonyabb státus is aranyat ért a dolgozók államában. Homlokomra csaptam, és jelentkeztem a zenekarba, mert én valamikor vádászkiáltós voltam a szakszervezetben. Arra gondoltam, ha majd egy napon közlik, hogy a vállalatnál nincs szükség olyanra, akiről tudható, hogy vaj van a fején, meg hogy nálam különben is mindenki jobban seper, akkor majd menteni fog engem, hogy tagja vagyok a zenekarnak, így játszottam buzgón a zenekarban, és sűrűn másoltam a kottákat is. A karmester egy régi vágású úriember volt, aki zenei tudását nem az elvtársak idejében szerezte. Próbáltam vele bizalmas lenni és elmesélni, hogyan is állok én káderilag. Megígérte, hogy órá számíthatok, csak szóljak neki, ha valami bajom akar történni, így aztán beágyazódtam a Köztisztasági Vállalatnál a zenekarba, és sikerült megkapaszkodnom úttisztítói státusomban is, pedig mindennek a tetejébe még egy súlyos szakmai hibát is elkövettem.

A Mexikói útra voltam beosztva, amit felszórtak apró méretű, gyárakban előállított mesterséges zúzalékkavicssal. Az lett volna a feladatom, hogy a szemetet, lócitromot eltakarítsam, de a kavicsokat ott hagyjam. Én nem vacakoltam az apró kavicsokkal, összesöpörtem őket, és kidobtam a konténerbe. Egy hét alatt fáradságos munkával sikerült az összes zúzalékot eltávolítani az egész Mexikói útról. Erre aztán fegyelmet kaptam a Köztisztasági Vállalatnál. Ez a zúzalék az út felületét védte, csakhogy ezt én nem tudtam akkor, ezért felelősségre vontak, és meg is büntettek, de az állásomat a zenekari tagságom megmentette. Aztán egy szép napon már nem tudtam lehajolni, mert hexensusszom lett a sok munkától. Három hónapig betegállományban voltam. Persze én mindvégig törtem a fejemet azon, hogy hogyan tudnék én abból a karanténból kiszabadulni, érdeklődtem más álláslehetőségek iránt.

Lóápolónak jelentkeztem, Újpesten volt egy kis szikvízüzem, amelynek kábé harminc dolgozója volt, odakerültem, a telepnek nyolc-tíz lova volt. Azokat a lovakat kellett ápolni, csutakolni, satöbbi. Egy hét alatt az egyik ló megrúgott, a másik megharapott. A főlovaszmester, aki jóindulatú ember volt, valószínű, hogy régen valami uradalomban lehetett lovaszmester, akit az elvtársak kénytelenek voltak megtartani, mert bizonyos munkakörökben jó szakemberekre volt szükség. Megkérdezte, hogy miért jelentkeztem lóápolónak, ha egyáltalán nem értek ehhez a munkához, elmondtam neki, hogy máshova nem vettek fel. Segített is megoldást találni. Dolgozott ott a telepen egy félig analfabéta, de csupa szív, nagyon kövér, majd kétmázsás ügynök, egyenletesen bugyrosodott a hája lefelé, Pista bácsi, neki nem volt akkor kocsisa. Ő felajánlotta, hogy felvesz engem kocsisnak. De én nem értek a lovakhoz! Nem számít, majd én hajtóm a lovakat, te pedig végzed helyettem az írást, számolást, így lettem hajtó. Mun-

ka után húsz perc volt, amíg megcsináltam az elszámolást, Pista bácsi pedig, jólelkű ember lévén, a kocsmában várt egy nagyfröccsel. A többi ügynök hamar megtudta, hogy én csinálom az elszámolást, és azt mondták, nekik is megérne egy nagyfröccsöt ugyanaz, ami Pista bácsinak. Pár nap múlva a sarki kocsmáros már azt mondta, na, kisapám, ki van neked fizetve nyolc nagyfröccs! Mivel én nem tudtam volna annyit meginni, a kocsmáros felajánlotta, hogy ad helyette ételt: mélytányérban kaptam nagy adag pacalpörköltöt, szép pirospaprikaszíne volt, rózsaszínű zsír volt a tetején. Zöldpaprika-karikákkal, fehér házi kenyérrel ettem, és még kértem hozzá egy darab szalonnát is. Attól kezdve ez így ment nyolc hónapon át.

A Fővárosi Ásványvíz és Szikvíz Üzem újpesti telephelyét végül én hagytam ott. Egy szép napon ugyanis vége lett a jó világnak, felszállt a kocsinkra egy ellenőr, akit a vállalat küldött, hogy ellenőrizze, hogyan végzi az ügynök meg a hajtó a munkáját. Megállapította, hogy a mi megállapodásunk törvényellenes, és fel is jelentett minket. Továbbra is ott tartottak engem, de nem lehettem már hajtó, és az ügynököknek sem készíthettem tovább az elszámolást. Beosztottak ládázónak. A futószalagról kellett lekapdosnom a szódásüvegekkel teli ládákat, azokat egymásra tenni, és a helyükbe rakni az üreset. Nehéz fizikai munka volt, ráadásul ketten szolgáltuk ki az egész futószalagot. Egy-két hónapig csináltam, amíg ott is beütött a krach: egy fiatal csajt kineveztek normásnak. Egyszer csak megjelent, leült egy székre merev háttal, hosszú szoknyában, és jegyezte a teljesítményt. Nagyon fölragogott vele, hogy őt mint munkaslányt kiemelték, normás lett. Normáságának rám nézve az lett az eredménye, hogy egy szép napon közölték velem, holnaptól egyedül fogom a futószalagot kiszolgálni. A normaslány megállapította, hogy egy ember is el tudja végezni azt a munkát. Embertelen volt, akárhogy rohantam, nem győztem a szalagot egyedül. Három hétig csináltam, de éreztem, hogy ebbe tönkremegyek, ezt nem lehet bírni. Kértem ki a munkakönyvem, csakhogy egy munkásnak nem volt joga felmondani. Ha felmondott, akkor önkényes kilépőnek számított. Az önkényes kilépésnek meg törvényes következményei voltak.

Ráadásul, ami talán még súlyosabb, kizártak a pártból is. Hiába jártam el a pártgyűlésekre, hiába voltam hivatalosan párttag, észrevettem, hogy gyanús személy vagyok, és mennél jobban igyekszem, annál görbébb tekintettel néznek rám az elvtársak. Én ugyan régi és lelkes elvtárs voltam, de mindig önálló gondolkodású fiatal, megvolt nekem a saját gondolkodásom, és ha én helytelen jelenségeket tapasztaltam a pártban, akkor annak hangot is adtam, úgyhogy anélkül, hogy észrevettem volna, mindenhol elkezdtek sugdosni a hátam mögött. Ezek már újfajta elvtársak voltak. Egy szép napon aztán pártfegyelmit kértem magam ellen, mert még bennem élt, hogy a pártban az igazság kell hogy uralkodjon, és én sohasem vétkeztem a szocializmus ellen. Ez nem olyan egyszerű dolog, mert ha velem kibaltáztak, akkor én azt nem a párt hibájának tudtam be, hanem tévedésnek, amit jóvátesznek, ha rájönnek az igazságra. Tehát ha pártfegyelmit kérek önmagam ellen, nyilván nekem igazságot fognak szolgáltatni. De nem! Örültek, hogy kizárhatnak. Korábban azért nem zártak ki a pártból, mert nem találtak rá indokot, azzal, hogy én magam kértem a fegyelmit, megvolt az ok: ön maga ellen kérte a fegyelmit, vagyis ő maga akarja itt hagyni a pártot. Aztán meg az is ok volt, hogy ugye 1948-ban homoszexuálisnak találták az elvtársat. A szikvízgyárban senkinek az agyában meg sem fordult, hogy én homoszexuális vagyok, talán nem is tudták, mit jelent, de hát náluk megvolt az én káderanyagom, amiben benne volt. Főleg a függetlenített párttitkár ostorozott engem, korábban egy pártgyűlésen a Margitszigeten elszavaltam nekik Majakovszkij „Balra nyugvó” című versét. Elszavaltam, és a

mi alapszervi párttitkárunknak ez most eszébe jutott: Elvtársak, az a vers tökéletes volt! Ilyen tökéletesen csak szándékosan lehetett megtanulni, csak az ellenség tud olyan jól megtanulni valamit.

Sokszor gondoltam arra, hogy könyvet írok az életemről, de nem tettem meg. Sok bonyodalmat okozna, ráirányítaná bizonyos körök figyelmét egy olyan embercsoportra, ami valósággal létezik, de ugyanakkor társadalmilag mégsem létezik. Már sokféle címet gondoltam annak a könyvnek. Olyasmit, hogy „Hátsó udvar” meg hogy „Köztesek”, vagyis olyan köztes emberek, akik se ide, se oda. Miért hátsó udvar? Mert akik a társadalomhoz tartoznak, csak azok járhatnak a főudvaron és a fölépcsőn. Például még az én gyermekkoromban a legtöbb pesti bérház kapuján egy táblára nagy betűkkel ki volt írva, hogy cselédek és hordárok csak a hátsó lépcsőn közlekedhetnek. A köztesek a társadalom egyik alapvető csoportjába sem sorolhatók be, akár társadalmi osztályhelyzetüket nézzük, akár vallási vagy ideológiai szempontokat veszünk figyelembe, kiderül, hogy sehova sem tartoznak. Nekik sorsukul az igazságtalanság jutott. De lehetne az is a könyv címe, hogy „Sehol emberek” meg a „Senkik”. Szóval valami hasonló könyvcím. Úgy látszik, hogy ilyen könyvet talán soha senki nem írt, s nem is fog ezután sem írni, pedig valaki kellene, hogy megírja, önmagán keresztül ezt a témát, mert ilyen emberek mégis léteznek, még akkor is, hogyha hivatalosan nem léteznek.

Nem volt már egy zakóm se, nyolc forint csörgött a zsebemben, egy barlangba költöttem a Gellérthegyre, mint szalmaszál a fuldoklóhoz, úgy jutott fülembe a hír, hogy Dunapentelén, az új szocialista város építésénél, mindenkit felvesznek káderezés nélkül. A nyolc forintomból megvettem Dunapenteléig a hajójegyet, és jelentkeztem az építkezésnél. Ott kisebb tortúra következett: hajlennyírás, ruhafertőtlenítés, fürdő, étkezési jegyek kiadása, munkásszálló kijelölése, ami természetes és helyénvaló is volt akkor. Másnap, minthogy ez megtörtént velünk, harmincadmagammal várakoztunk a November 7. Öntöde előterében, amikor jött a vezető, akit Sándor elvtársnak hívtak, megtartotta a névsorolvasást, és közölte: önök a vasbetonszerelő és kubikosbrigád lesznek, brigádvezető... és ekkor legnagyobb megdöbbenésemre elhangzott az én nevem. Enyém, a pártellenségé, a közveszélyesé, nagyon megijedtem, hogy ebből már megint mi lesz, de nem volt mellébeszéd, az a brigádvezető, akit a tagok megválasztanak, és akik itt vannak, magát választották! Végignéztem rajtuk, barázdált, szigorú arcok, a Viharsarokból jöttek, Orosháza, Hódmezővásárhely környékéről, évek óta összeszokott brigád voltak, egyik részük vasbetonszerelő volt, másik részük kubikos, nem ismertem őket, és ők sem igen ismerhettek engem. De hallottak a hajón beszélni, és megbeszélték, hogy engem fognak brigádvezetőnek megválasztani: nekünk egy ilyen pesti strici kell, akinek jó dumája van, és tud írni, olvasni, a hatóságok nyelvén beszélni, ilyen kell nekünk brigádvezetőnek! Megkérdeztem őket, mit várnak tőlem mint brigádvezetőtől, nem mást, csak hogy jól fogjon a ceruzám, és magas legyen a százalék. Én meg nem mondhattam erre, hogy nekem meg álmomban néha szakállam nő, és ilyenkor nagyapám kaftánjába öltözöm.

Sikerült elérnem, hogy a pallér kedvenc brigádja legyünk. Egyszer meghívott engem magukhoz vacsorára. Ő nem munkásszállón lakott a Görbe utcában, hanem külön házban, sőt még felesége is volt. Elmentem hozzájuk, mondja nekem, állapodjunk meg egymással, szóbelileg, tudja, én nem vagyok egy beszédes ember, én a munka embere vagyok, maga meg, pesti barátom, inkább olyan dumás fajta, az kellene, hogy összefogjunk, és maga fogalmazza meg a beszédeimet. Mondom, jól van, elvtárs, de mit kapok én ezért cserébe? Na ugye, hogy kibújik magából a pesti strici, hogy valamit va-

lamiért. Én azt ajánlom cserébe, pesti komám, hogy én meg pártolni fogom a maga brigádját. Erre ittunk is egy üveg bort. Azután teltek-múltak a hetek, és örültek a brigádtagok, mert állandóan magasán volt a százalék, én meg éjszakánként körmölhettem a beszédeket Sztálinról meg a szocialista munka dicsőségéről. A pallér időnként jó ötleteket is mondott, például, hogy mi legyen a brigád neve: rögtön felkerültünk a dicsőségtablára, hogy a Sztálin Vasmű Brigád 284 százalékra teljesítette a normát. Nyolc hónapig voltam brigádvezető állandó halálfélelemben; az újságban arról lehetett olvasni, és az emberek között is olyan rémhírek terjedtek, hogy hol ez a brigádvezető bukott le normacsalásért, hol a másik; rettegtem, tudniillik, akit már Sztálinvárosból is kirúgnak, az valószínű, hogy egyenesen a börtönbe kerül. A tagság meg állandóan a százalékot és a píz hajszolta, rettenetes volt. Ráadásul én voltam az egyetlen, aki sohasem járt kocsmába, ezért mindig tőlem kértek kölcsön, néha én is kénytelen voltam elmenni velük, mert hol erre kellett inni, hol meg arra.

Már nyolc hónapja kínlódtam, amikor behívtak, és közölték velem, hogy most jött el az én időm: olyan munkakört ajánlunk magának, ahol a képességeit kamatoztathatja! Toborzók kellene, mert Sztálinvárosnak több munkáskézre van szüksége, örömmel vállaltam az állást. Másodmagammal jártam az országot, ki volt adva az útvonal, a meglátogatandó helységek neve, és hogy mennyi idő alatt kell meglátogatni, meg minden. Mindenütt a falu tanácselnökénél kellett jelentkezni, aki gondoskodott a szállásról és az ellátásról, s minden esetben meg kellett kérdezni, hogy mivel tartozunk, mert semmit sem lehetett ingyen elfogadnunk, nehogy lejárassuk az elvtársakat. Persze a falusiak sosem fogadtak el pénzt, mindenütt azt hitték, hogy mi magas minisztériumi emberek vagyunk, és mindig azt kérték, ha visszamegyünk Pestre, nézzünk már utána ennek-annak. Hiába mondtam, hogy nem áll módomban, nem hitték el. De a toborzás nem volt egyszerű dolog, hiszen arról meggyőzni parasztokat, akik a saját kis földjüket művelték, hogy hagyjanak ott csapat-papot, és jöjjenek el velem Sztálinvárosba, az elég nehézkesen ment. Falugyűléseket kellett tartani, tömegek előtt beszélni. Volt olyan hely, ahol egyetlen ember sem állt kötélnek. Aztán nekem kipattant az agyamból az isteni szikra, hogy cigányokat fogunk toborozni. Tudni kell, hogy azoknak, akiket leszerződöttünk, helyben adtunk 200 forint szerződési pénzt. Úgyhogy el is mentünk a cigánysorra, ahol igen nagy volt a nyomor, nem nagyon kellett megagítálnom őket, hogy jöjjenek. Rövid idő múlva be is állítottunk kábé negyven romával Sztálinvárosba. Igaz, akkor ezt a szót, hogy roma, még csak nem is hallottam.

Ott kezdődött a perpatvar, mert nem akarták megengedni, hogy lenyírják a hajukat, és ha valamit ők nem akarnak, akkor arra nagyon nehéz őket rábeszélni. De hát ez kötelező volt. Nagy sivalkodás tört ki, mai szóval, sok biztonsági őrre volt szükség ahhoz, hogy a zuhanyozásnak alávéssék magukat. Kaptak munkaruhát is. Abból a negyven emberről, akiket odavittünk, a munkába állásuktól számított harmadik napon már csak három volt. A többi harminchét szőrén-szálán eltűnt. Megszöktek, majd utánuk még kettő, a negyven cigányból csak egy maradt az építkezésen, ott dolgozott derekasan, és mondta nekem, hogy bizony csak ő maradt, a többiek szerinte ostoba emberek voltak. Nekünk meg jött a nagy felelősségre vonás. Hogy képzelik az elvtársak, cigányokat hozni erre a munkahelyre, ami a szocialista építkezés fő bástyája! De amikor a pártbizottságon ezt közölték, hogy többet cigányokat ne hozzunk, akkor én azt mondtam, a Magyar Népköztársaság szocialista állam, a törvény előtt mindenki egyenlő, és én nem tehetem meg, hogy cigánnyal ne szerződjek. Nem is volt több cigányozás, csak bizalmasan kértek, hogy ilyeneket azért mégse hozzak. Társadalmunk-

ban egyébként ezek mind a mai napig vitatott kérdések, és lehet, hogy míg a világ világ, azok lesznek. Mert most is dilemmában van a társadalom, most is felemásan ítélik meg ezeket a dolgokat. Mert az újságokban hol arról olvasok, hogy fel kell emelni őket, hogy munkát kell adni nekik, hogy pozitív diszkrimináció. Hol meg ez ellen olvasok, hogy a pozitív diszkrimináció is helytelen, az ember már nem tudja tényleg, hogy mihez tartsa magát. Maga a tolerancia szó, úgy tudom, hogy türelmet jelent. De ez a szó is helytelen, mert mi az, amit tűrni kell? Tűrni olyan dolgot kell, ami nem helyes, de mégis el kell viselni, mert muszáj. Tehát a tolerancia tulajdonképpen kényszerítést jelent. Az igazi egyenlőség szerintem például az, ha karnevál van, jön szembe egy roma az utcán, és összecsókolózunk, mert akkor az, hogy tolerancia, már fel sem merül.

Éreztem, hogy nem sokáig tart ki nekem a centiméter Sztalinvárosban sem, igyekeztem volna továbblépni. Megnősültem, hogy a homoszexuális bélyeg lekerüljön rólam. Egy november 7-ei felvonulás után beültünk a Béke étterem egyik termébe, és az egyik asztalnál irodalomról beszélgettünk a brigáddal, mert az egyik brigádtag Dutka Ákos írónak volt a rokona. Egyszer csak odajött hozzánk egy fiatal hölgy, és megkérdezte, hogy leülhet-e, igen, természetesen. Beszélgettünk tovább, és a hölgy egyszer csak egy papírt csúsztat elém, amire gyönyörű írással az van ráírva: „A Föld kráteréből előbukkanva a Sors azért küldött felém, hogy sterilé tehess, mint Te vagy, s Én ne legyek többé lilium.” Ezt ő akkor fogalmazta nekem. Utána hazakísértem, és nagyon megtetszettünk egymásnak. Én akkor huszonhat éves voltam, és brigádvezető a 26/1-es Építőipari Vállalatnál, ő meg ugyanannál a vállalatnál volt bérelszámoló, nálam valamivel idősebb. Egyedül lakott egy kis szobáskában, mi a munkásszállón hatodmagunkkal. Nekem egyrészt tényleg tetszett ő, másrészt, ha elveszem feleségül, arra gondoltam, hogy legalább látni fogják az elvtársak, nem vagyok homoszexuális, házasságot ígértem neki. Ő először csak annyit mondott, hogy meg fogja maga ezt még gondolni. Nem tudtam, mire gondol ezzel, mert ő nekem akkor még egy szóval sem említette, hogy az első házasságából van három gyermeke. A három gyermeket a nagymama nevelte. Nem mondta, és én közben házasságot ígértem neki, de akkor már el voltam keseredve, a szentségit, háromgyerekes asszonyt nem vehetek feleségül. Nem volt anyagi bázis. Közöltem vele, hogy Ágika, nem tudlak feleségül venni, én egy meggyötört, elcsigázott ember vagyok, három gyereket nem tudok vállalni. Többször írt hozzám verset, és amikor közöltem vele, hogy nem veszem feleségül, írt egy verset, ami így kezdődött: „Fa voltál Te és Én a Te kis ágad, de letört engem a Sorsnak rút keze.” Nagyon megrendítő vers volt, és benne volt egy kis rejtett célzás arra, hogy milyen ember az, aki az adott szavát nem tartja meg. Ez a vers befolyásolt, mert szószegéssel vádolt, és ez a vád igaz volt, nem úgy, mint a homoszexuális vád. Ha egyszer kimondtam, el kellettennem.

Szörnyű lelki vívódások között közöltem vele, hogy elveszem feleségül. 1952. március 8-án esküdtünk Sztalinvárosban. A munkahely kitett magáért, mert akkor márciusban nagy hó volt, és a feleségemnek az volt a kívánsága, hogy lovas szánnal vonuljunk fel az esküvőre. Élvezetes út volt a csilingelő lovakkal a házasságkötő teremig. Nem akarom részletezni, de rengeteg bonyodalom következett ebből a házasságból. Akkor még azt se tudtam, hogy a feleségemnek, amikor megismerkedtünk, tulajdonképpen volt egy szeretője. Született egy lányom, és csak nem jött ki, sehogy sem stimmelt az időpont. Rájöttem, hogy a gyerek nem tőlem van. A feleségem valami oknál fogva elvesztette az állását, én meg tanulni akartam mindenképpen, s nem volt miből élnünk. Hát az lett a nóta vége, hogy azt a gyereket örökbe adtuk. Eszembe jut egy régi mondás, mi-

szerint szeresd feleséged gyermekeit, hátha a tiéd is köztük van. Ebben a tekintetben is a zsidó vallás a legbőlcsebb, mert tényleg csak az anya személye a biztos.

Én továbbra sem nyugodtam bele abba, hogy engem elzártak a tanulástól, minden évben újra és újra jelentkeztem szakérettségire. Mondanom sem kell, hogy évről évre elutasítottak. 1952-ben aztán találkoztam egy rendes emberrel a minisztériumban, előző évben éppen ő volt az, aki elutasított, kérem, értse már meg az elvtárs, mondja nekem, hogy magát nem vehetjük fel szakérettségire! Ha minden évben jelentkezik, minden évben el fogjuk utasítani! Maga meg értse meg, mondom, hogy én nem tudok tanulás nélkül élni!, kit vesznek fel maguk szakérettségire, ha nem az olyan embert, mint amilyen én vagyok? Rám nézett: a morva életbe, én még ilyen emberrel tényleg nem találkoztam, aki ennyire szeretne tanulni! És fölvettem, pedig azt is megmondta, hogy ez tulajdonképpen pártellenes cselekedet a részéről, mert én a tanulástól el vagyok tiltva, s őneki ez egy rizikó. A szerencsétlen feleségem, amikor fölvettem, elhatározta, hogy ő is szakérettségis akar lenni, mondom, megbolondultál, három gyerek, akkor már három gyerekét neveltük, három gyerek mellett szakérettségi? Hát miből fogunk mi megélni?, de ő, hogy bízzam csak rá, tanulni fog, tanulni akar. Addig-addig ment a huzavona köztünk, hogy őt is fölvettem, s egy osztályba kerültünk.

Mi megegyeztünk abban, hogy közös gyerekünk nekünk nem lesz, tudniillik én nem is akartam gyereket, engem annyi csapás ért a holokauszttal. Elvesztettem az egész rokonságomat, apám nem tért vissza, senki, nagybátyám, nagynéném, a kárpátaljai rokonság, mind odaveszett, egy lélek sem maradt. Meg hát mire, nincstelenségre meg háttér nélkül, nekem nem kell a gyerek. A feleségemnek én megmondtam, ide hallgass, tisztázzunk valamit, gyereket én nem akarok, mert olyanok a körülmények, nem-hogy ebben az országban, de nekünk a világon nincs perspektívánk. Hát mért hoznál te eleve perspektívátlan utódokat a világra? Erre feleségem megvigasztalt, hogy neki több gyereke már orvosilag nem lehet, ezt állította. De végül is ez nem volt igaz. Már egyetemi hallgatók voltunk, amikor megszületett a lányunk, nem volt semmi megélhetésünk. Örökbe kellett adni a saját lányomat, úgy tűnt, hogy jó helyre adtuk, de ott is milyen peches voltam, tizenhárom éves volt már a lányom, amikor azok, akik örökbe fogadták, visszaküldték hozzánk, kamaszkorában. Hát persze mi a francot csinálhattunk volna, akármilyen nyomorult helyzetben voltunk is, nem mondhattam azt, hogy nem veszem vissza, hát milyen ember az, aki a saját lányát nem hajlandó visszavenni. Sohase tudott nekünk megbocsátani.

Az egyetemen egészen a második évfolyamig jutottunk. Akkor azonban megint elkezdett a nikkolbolha mozogni a fenekemben, és írtam egy cikket a faliújságra. Az a rohadék Fehér, aki engem 48-ban kizáratott, az a faliújságon meglátta a nevemet, valamilyen küldöttséggel járt éppen az egyetemen, és olvasta a faliújságcikket, no, ennek csak sikerült bejutnia az egyetemre? És nem nyugodott bele, azt hittem, hogy lemostam magamról a homoszexualitás vádját, de hát a vád nem dőlt meg. Megnősült, akkor is buzi, gyerek is van, akkor is, különben pedig biszexuálisról még nem hallottatok? Addig ütötte-verte a vasat, amíg tényleg kizártak az egyetemről. Akkor aztán minden zuhant rám, fegyelmi tárgyalást tartottak, hogy a feleségem kurva, és én vagyok a stricije. Minden, amit csak lehetett, minden be volt dobva. Főleg egy Baró nevű tag ágált ellenünk, aki akkor tanársegéd volt az egyetemen. Hogy ő olyan rohadatul viselkedett velünk szemben, akkor azt szerintem meggyőződésből tette, azt gondolta, hogy mi mocskos, oda nem illő személyek vagyunk, neki mint kommunistának ez volt a meggyőződése. Közülük sem mindenki sátáni gonosz lélekkel jött a világra,

hanem voltak olyan emberek, akik tényleg azt hitték, hogy jó ügyet szolgálnak. Magamhoz képest én Barót ostoba embernek tartom, és hallom, iskolaigazgató, énből-lem meg mi lett? Hitt abban, amit csinált, de óvakodj az ilyen egyhitű emberektől, aki fundamentalista, az ostoba ember.

Fényes ismeretekkel felvértezve autóbuzskalauz lettem, dolgozó népünk és szocialista államunk nagyobb dicsőségére. Hogy október 23-án pontosan mikor állt le az autóbuzs-közlekedés, arra már nem emlékszem. Voltam a Rádiónál a déli órákban, ott hullámozott a tömeg, sokat nem időztem ott, mert egyszer csak föltűntek az ávéhások, és valakik elkezdtek mutogatni, hogy ezek löni fognak a tömegre. Voltak, akik mondogatták, jobb lesz innen eliszkolni, mások meg, hogy menjünk a Parlamenthez. Én indultam a tömeggel a Parlament felé. A Kossuth tér akkor már tele volt emberekkel, ott a tér mellett, a térbe torkolló utcák is. A tömegből hol az egyik, hol a másik helyről harsant föl a kiáltás: „szovjet–magyar barátság egyenlőségalapon”. Meglepetésemre megláttam ott a Barót, ő is főképp ezt kiabálta. Aztán egyszerre csak a soktorkú kiáltást föl váltotta a „Halljuk, halljuk Nagy Imrét”, egyre öblösebben. Addig-addig ordibáltuk, míg a végén csak megjelent az erkélyen Nagy Imre. Megszólalt: „Kedves elvtársaim.” „Nincs elvtárs, nincs elvtárs, nincs elvtárs...” – zúgta a tömeg. Nagy Imre egy darabig ott küszködött az erkélyen, egypár mondatot mondott akkor, úgy emlékszem, de nem tudott igazán kontaktust teremteni a tömeggel, mert akkor már látszott, hogy az a tömeg nem volt egészen egyöntetű. Először úgy nézett ki, hogy a tömeg elvtársakból áll, akik tulajdonképpen ugyanazért küzdöttek, ahogy mondják, az emberarcú szocializmusért. Jórészt párttagok voltak, de amikor a Nagy Imre megszólalt, kedves elvtársak, az már nem az elvtársi tömeg volt. Emlékszem Baró arcára. Nincs elvtárs, zúgta a tömeg, nincs elvtárs, pedig előbb még a „szovjet–magyar barátság egyenlőségalapon”-t skandálta. Egyesek elkezdtek kiabálni, hogy nagyimrov... ez különös volt nekem. Én egyébként hittem ennek a felkelésnek a becsületességében, furcsa így fogalmaznom, mert úgy tűnik, mintha ma már nem hinnék benne, amikor a rádió meg a televízió ötvenhat dicsőítésével van tele. A köznép akkor bulinak nevezte, emlékszel, hogy volt a buli alatt, még tíz év múlva is így beszéltek róla.

Legközelebb három nap múlva mentem be a munkahelyemre: meg kéne már nézni, mi ott a dörgés. Bementem a garázsba, amikor megláttak engem a kollégák, kiabáltak, hogy elkéstél, elkéstél, miről késtem el? Nyolc óraker tartottunk egy nagygyűlést, munkástanácsot kellett választani, és téged akartunk megválasztani elnökké. Voltak, akik tagnak akartak, voltak, akik elnöknek. Mindenesetre, ha itt lettél volna, bekerültél volna a munkástanácsba, vagy te lettél volna az elnök! Ez volt a szerencsém, hogy háromnegyed kilencre értem a garázsba, viszont jólesett nekem a dolog, csodálkoztam, hogy egy év alatt ilyen népszerű gyerek lettem a garázsban, hogy engem meg akartak választani. Folytatták, hogy határozat született arról, nemcsak munkástanácsot alakítunk, hanem felállítjuk a garázsőrséget is. És ha már nem lettél munkástanács-tag, az őrségnek tagja leszel. Őrséget alkotunk azért, hogy a garászból senki ne rabolhasson, lophasson. Januárban a garázs védelmét átvette tőlünk a munkásőrség, miniket pedig úgy, ahogy voltunk, ellenforradalmároknak minősítettek. De ezúttal nekem tényleg szerencsém volt.

Érdekes, hogy engem életemben többször értek szerencsétlenségek, de a legnagyobb szerencsétlenségek idején mégiscsak jött valami kis szerencse, aminek következtében megmenekültem, most is így volt. Egy fiatalember szólított meg, hogy lépjek be a KISZ-be, agitált erősen, hogy aki április 4-ig belép a KISZ-be, az alapító tag

lesz. Majdnem háromnegyed évvel az események után aztán beidézték a garázsvezetőséget, tizenketten ültek egy hosszú asztal körül, tizenkét dühös elvtárs. Na, elvtárs, tudja-e, hogy mért hívtattuk? Tagja volt az őrségnek, s azoknak a nagy része már el van ítélve. Én akkor igen sikeres védőbeszédet mondtam, végső érvként pedig előhoztam: hát elvtársak, hogy lehetnék én ellenforradalmár, amikor alapító tagja vagyok a KISZ-nek? Na ne hülyéskedjen, mit blablál maga itten? Igen, kérem, és fölmutattam a tagsági könyvemet is, szerencsém volt, dolgozhattam tovább. Lassan belerázódtam a munkámba, mindig igyekeztem, udvarias voltam és választékos; az terjedt rólam, hogy kispapként kezdtem: volt olyan is, aki a végállomáson megvárta, és azt mondta, szentatyám, gyónni szeretnék. Egyszer nem engedtek el egy vállalati hajókirándulásra, megkérdeztem, hogy miért, kiderült, az állomásfőnök is azt hitte, hogy én pap voltam, valószínűleg ő is csak úgy hallotta valahol.

Voltak kitüntetésem, Sztalinvárosban a Dunai Vasmű-érdemérem bronzfokozatát kaptam meg, nagy bronzérem, körben a felirat, hogy kohó- és gépipari miniszter, állami ünnepeken, november 7-én meg május 1-jén kitűztem, lássák elvégre, hogy én nemcsak szentatya vagyok, hanem elvtárs is. Hát akkor meg a 40-es autóbusszon a fejkendő parasztszasszonyok bámulták azt a nagy plecsnit, közelebb hajoltak, olvasgatták a feliratot, megszólal félhangosan az egyik, kalauz úr, maga azelőtt miniszter volt? Se szentatya, se miniszter, csak egy pechvogel voltam, egész életem egy pechsorozatból állt, és az mind a mai napig, három unokámmal élek egy kis lakásban, és nem tudunk ötről a hatra menni. A családban hajléktalanok is vannak, például a lányomnak a mai napig sem tudom, hogy hol van a tartózkodási helye, gyanítom, hogy hajléktalan, és nincs vele semmi kapcsolat, itt hagyott nekem három gyereket, és elment.

Sokat törtem a fejem ennek az egésznek az értelmén, azon, ami velem történt. Én nem vagyok tudós, egész életemben fizikai munkás voltam, volt úgy, hogy éveken át három munkahelyen is helyt kellett állnom egyazon időben, és hetenként két-három nap semmit sem aludtam, mert nappal kalauz voltam, éjjel meg újabb műszakba mentem, vagy lottót és újságot árultam, tehát én nem vagyok tudós, de azért van egy saját észjárásom, nemcsak nekem, másoknak is van. Egyszer, már nem is tudom, mikor, egy könyvesboltban megláttam egy könyvet, aminek az volt a címe „Egy cseppből megismered az óceánt”. Mert ha az óceánból bizonyos szakember kimeríti egy csepp vizet, és azt a laboratóriumában vizsgálatoknak veti alá, akkor abból az egész óceánra következtetni tud, és ez szöveget ütött a fejembe, mert úgy gondoltam, hogy mindenkinek juthat egy ilyen csepp... ha belenéz, megérthet abból mindent, vagy amit akar, legalábbis a saját történetét... én apámat láttam akkor, meg nagyapámat, szigorú tekintettel. A buszon voltam, amikor ez megint eszembe jutott, és sírva fakadtam... a rádióból az izraeli háború híreit mondták, sírva fakadtam, mert olyan elemi erővel tört rám a felismerés... A gyermek, aki az eget szopta, meglátta magában Isten akaratát. Húgom mondta a jó múltkor, hogy apánk, ha élne, most biztos büszke lenne rád... de ez már egy másik történet, és egyébként is elfáradtam, bökd ki a magnót, megkínállak egy kis kóser szilvával, azt mondják, az a legtisztább ital, nem átlátszó, és mégis áttetsző a színe...